

УДК 781.7(477)«20»:316.722+316.42
DOI 10.32461/2226-3209.3.2025.344206

Цитування:

Садovenко С. М. Міждисциплінарні вектори фольклористики першої чверті ХХІ століття: форми та функції фольклору в цифрову добу. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 3. С. 29–36.

*Садovenко Світлана Миколаївна,
доктор культурології, професор,
професор кафедри музичного мистецтва
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв,
заслужений діяч мистецтв України
<https://orcid.org/0000-0001-9166-5259>
svetlanasadovenko@ukr.net*

Sadovenko S. (2025). Interdisciplinary Vectors of Folkloristics in the First Quarter of the 21st Century: Forms and Functions of Folklore in the Digital Age. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 3, 29–36 [in Ukrainian].

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ВЕКТОРИ ФОЛЬКЛОРИСТИКИ ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХІ СТОЛІТТЯ: ФОРМИ ТА ФУНКЦІЇ ФОЛЬКЛОРУ В ЦИФРОВУ ДОБУ

Мета дослідження – розкрити форми та функції фольклору в контексті міждисциплінарних векторів фольклористики першої чверті ХХІ століття та висвітлити механізми збереження і набуття нової якості традиції в процесі культурної трансмісії. **Методологія статті**. Теоретичну основу становлять сучасні концепції семіотики, етнологістики, когнітивної та філософської антропології, аксіологічної герменевтики, соціальної психології та медіаантропології. Використання аксіологічного, історико-аналітичного та системного підходів забезпечило проведення функціонального, комунікативного, антропологічного й контекстуального аналізу фольклору в умовах цифровізації та інтермедіальної взаємодії. **Наукова новизна** полягає у виявленні та інтерпретуванні нових форм і функцій фольклору в цифровому середовищі та уточненні актуальних міждисциплінарних векторів фольклористики першої чверті ХХІ століття. Фольклор розуміємо як відкриту систему культурних смислів, семіотичний ресурс, здатний до інтермедіальної взаємодії, креативного переосмислення і генерування нових значень, а також як «соціальну технологію» колективної пам'яті та локальної ідентичності. Запропоновано аналітичну модель фольклору як динамічного інструмента культурної комунікації. Концепт «софт-традиціоналізму» осмислено як стратегію збереження зв'язку з народною традицією в сучасних умовах. **Висновки**. Фольклористика першої чверті ХХІ століття функціонує як комплексна галузь гуманітарного знання, що інтегрує когнітивний, аксіологічний, комунікативний, антропологічний та естетичний підходи. Фольклор постає відкритою системою культурних смислів і семіотичним ресурсом, здатним до інтермедіальної взаємодії, креативного переосмислення та генерування нових значень. Попри зміну соціальних парадигм, він зберігає актуальність, демонструє адаптивність у цифрову добу, формуючи нові комунікативні моделі та механізми колективної культурної пам'яті й ідентифікації.

Ключові слова: фольклор, фольклористика, міждисциплінарні вектори, цифрова доба, культурна трансмісія, інтермедіальність, постфольклор, етнологістика, софт-традиціоналізм, колективна пам'ять, ідентичність.

Sadovenko Svitlana, Doctor of Cultural Studies, Professor, Professor at the Department of Musical Art Educational and Scientific Institute of Performative Arts, National Academy of Culture and Arts Management, Honoured Art Worker of Ukraine

Interdisciplinary Vectors of Folkloristics in the First Quarter of the 21st Century: Forms and Functions of Folklore in the Digital Age

The purpose of the study is to reveal the forms and functions of folklore in the context of interdisciplinary vectors of folkloristics in the first quarter of the 21st century and to highlight the mechanisms of preserving and acquiring new qualities of tradition in the process of cultural transmission. **Methodology**. The theoretical basis consists of contemporary concepts of semiotics, ethnolinguistics, cognitive and philosophical anthropology, axiological hermeneutics, social psychology, and media anthropology. The use of axiological, historical-analytical, and systemic approaches ensured the functional, communicative, anthropological, and contextual analysis of folklore in the context of digitalisation and intermedial interaction. **The scientific novelty** lies in the identification and interpretation of new forms and functions of folklore in the digital environment and the clarification of the current interdisciplinary vectors of folklore studies in the first quarter of the 21st century. Folklore is understood as an open system of cultural meanings, a semiotic resource capable of intermedial interaction, creative rethinking, and the generation of new meanings, as well as

a 'social technology' of collective memory and local identity. An analytical model of folklore as a dynamic instrument of cultural communication is proposed. The concept of 'soft traditionalism' is understood as a strategy for maintaining a connection with folk tradition in modern conditions. **Conclusions.** Folklore studies in the first quarter of the 21st century function as a comprehensive field of humanities knowledge that integrates cognitive, axiological, communicative, anthropological, and aesthetic approaches. Folklore appears as an open system of cultural meanings and a semiotic resource capable of intermedial interaction, creative rethinking, and the generation of new meanings. Despite changing social paradigms, it remains relevant and demonstrates adaptability in the digital age, forming new communicative models and mechanisms of collective cultural memory and identification.

Keywords: folklore, folkloristics, interdisciplinary vectors, digital age, cultural transmission, intermediality, post-folklore, ethnolinguistics, soft traditionalism, collective memory, identity.

Актуальність теми дослідження. У контексті глибоких трансформацій сучасного гуманітарного знання, зумовлених когнітивними, афективними, постсекулярними, постколоніальними й медіа антропологічними зрушеннями, фольклористика першої чверті XXI століття набуває особливої наукової значущості як галузь, що потребує постійного міждисциплінарного осмислення. Новітні соціокультурні процеси актуалізують потребу щодо переосмислення фольклору як культурного феномена, здатного до інтеграції в сучасне комунікативне середовище без втрати власної ідентичності. Адже фольклор і народна творчість, попри зміни соціальних парадигм, не втрачають своєї значущості, а навпаки демонструють здатність до гнучкої адаптації в умовах цифрової доби. Перехід до цифрової комунікації, поява постфольклорних і медіатизованих практик (інтернет-фольклор, урбаністичні легенди, графіті, меми, трансмедійні наративи тощо) не заперечують автентичної народної традиції, а розширюють її межі, створюючи нові можливості для колективного афективного реагування, соціального осмислення та збереження культурної спадщини.

У сучасному культурному ландшафті фольклор постає як відкритий семіотичний ресурс, здатний до інтермедіальної взаємодії, креативного переосмислення й продукування нових змістів. Розкриття нових його форм і функцій в контексті міждисциплінарних векторів осмислення фольклористики першої чверті XXI століття, висвітлення механізмів збереження та отримання нової якості традиції у процесі культурної трансмісії становить актуальність піднятої теми дослідження.

Актуальність обраної теми підтверджується посиленою увагою з боку зарубіжних та українських науковців щодо проблем переосмислення фольклору, народної творчості в умовах глобалізації, цифровізації та кризи ідентичностей. У працях Є. Бартмінського [15], Ч. Гернаса [16], Ж. Денисюк [5; 6], П. Ковальського [18],

В. Личковаха [8], О. Овчарук [11], С. Садовенко [12; 13], Д. Сімонідес [14; 21], Р. Суліми [22], інших науковців підкреслюється потреба у новому науковому баченні фольклору як чинника символічного структурування соціокультурної реальності, засобу кристалізації колективної ідентичності та носія ціннісно-світоглядних орієнтирів. Водночас наявні підходи не завжди охоплюють багатовимірність і складність фольклорного дискурсу в умовах міждисциплінарних зрушень сучасності.

Важливість дослідження зумовлена й соціально-культурною значущістю фольклору в епоху глобальних змін і науковою потребою в аналітичному інструментарії, що дозволяє розглядати фольклор у площині сучасної культурної динаміки.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні засади дослідження ґрунтуються на сучасних концепціях, які засвідчують перехід фольклористики від дескриптивного аналізу до міждисциплінарного прочитання культури першої чверті XXI століття зарубіжними та українськими науковцями.

Національний контекст сучасної фольклористики формується у міжкультурних студіях. Зокрема, у контексті етнолінгвістичної парадигми, представленої у роботах основоположника польської когнітивної етнолінгвістики Єжи Бартмінського, фольклор інтерпретується як мовна картина світу, що відображає глибинні ментальні структури. Його багатотомний «Словник народних стереотипів і символів» (Słownik stereotypów i symboli ludowych) став основою для дослідження стереотипів як семантичних констант колективної свідомості і утворення нової етнолінгвістичної люблінської школи [15]. «Словник» опирається на діалектологічні, фольклористичні й етнографічні записи. У ньому розглядаються «деякі традиційні проблеми фольклористики, а для аналізу текстів фольклору використовуються певні мовознавчі поняття» [10]. Порівнюючи

етнолінгвістику з «етнографією мови», автор розкриває їх спільні та відмінні риси, зауважуючи, що «етнолінгвістика прагне до того, аби, виходячи від мови, дійти до людини, до її способу розуміння світу» [10, с. 28]. Є. Бартмінський визначив етапи розвитку люблінської етнолінгвістики, до яких ним було віднесено, зокрема: «вивчення фольклору на тлі розмовної говірки, тобто діалектологічні дослідження у поєднанні зі стилістичними; створення етнолінгвістичного архіву, здійснюване шляхом розширення досліджень у напрямку фольклористики» [10, 38]. Автором було розроблено принципи збору та використання текстів, які «спиралися на фасетно-дескриптивну інформаційно-пошукову мову. Одночасно зі створенням картотеки пісень та ексерпуванням матеріалів із друкованих джерел продовжувалися польові дослідження, спрямовані на збирання живих діалектних матеріалів» [10, 38]. Стереотип, на думку Є. Бартмінського, є уявленням про предмет, яке «сформувалося в певних суспільних рамках досвіду та яке визначає, чим предмет є, як він виглядає, як діє, як він розглядається людиною і т. п., а водночас, уявлення, закріплене в мові, доступне через мову і приналежне до колективних знань про світ» [15, 9]. Стереотипи є «елементами мовної картини світу» [10, 213–225].

Пьотр Ковальський розглядає фольклор на перетині семіотики й культурної антропології. Фольклор виступає в якості механізму інтерпретації соціального уявного, де знаки функціонують як елементи символічного простору повсякдення [18].

Польська фольклористична традиція вирізняється глибоким історико-семантичним аналізом фольклору як репрезентанта колективної пам'яті. Однією з авторитетних постатей цього напрямку є Чеслав Гернас, який у праці «В калиновому лісі» формулює підхід до фольклору як до тексту культури, в якому акумулюються ключові сенси соціального досвіду спільноти. Автор слушно зауважує, що «дослідження фольклору означає не лише опис його форм, але також пізнання культурних сенсів, що стоять за ними. Фольклорний текст – це місце, в якому фокусуються досвіди спільноти – її пам'ять, вірування й цінності» [16].

Дорота Сімонідес у своїх численних працях розглядає фольклор на перетині концептуальних каркасів регіональних традицій, релігійної символіки та культурної політики. Л. Вахніна зауважує, творчі наукові інтереси Д. Сімонідес «пов'язала з

дослідженням фольклору рідної Сілезії, зокрема народної прози цього регіону, з дослідженням проблем ідентичності сілезців, яких одні відносять до німецької меншини, інші – до чехів тощо. Хто вони є насправді на своїй малій батьківщині, якою буде їхня подальша доля в сучасній Польщі та Європі? Ці питання професор Д. Сімонідес неодноразово ставила і у своїх численних наукових працях, і в політичних дискусіях, і на Комісії з проблем національних меншин Європарламенту в Брюсселі, де вона представляла Польщу» [2, 220]. Її книга «Сучасна сілезька народна проза» (1969) стала справжньою подією для польської фольклористики та етнології. В ній уперше розглядався «типологічний зв'язок між оповідачем і текстом. Вона започаткувала у фольклористиці нові методи дослідження та підходи, зокрема соціологічні та антропологічні. Не випадково невдовзі за її редакцією вийшла книжка «До проблем соціології фольклору» (1977). Опольська фольклористична школа, засновником якої вона стала, – це не лише численні польові дослідження сучасного фольклору Сілезії, це також досягнення теоретичного характеру» [2, 223]. Цінною є думка науковиці що «кожен меморат (спогад – *примітка* С. С.) – це потенційний фабулат і тому повинен входити в коло зацікавлень фольклориста» [14, 122].

Рох Суліма, професор Інституту польської культури Варшавського університету, акцентує увагу на фольклорних елементах щоденного досвіду у межах антропології повсякдення, підкреслюючи зміну світу, в якому ми живемо. У його праці «Антропологія повсякденного життя» (*Antropologia codzienności*) тілесні практики, ритуали та побутові дії постають як терени фольклорного відтворення і переосмислення [22].

Аксіологічний підхід репрезентовано у працях української культурологині Жанни Денисюк. Авторка досліджує феномен утвореного в середовищі інтернет-комунікацій постфольклору у контексті зміни функціонування аксіосфери суспільства. У її дослідженнях аналізується динаміка фольклорних структур у цифровому середовищі як форма продукування нових ціннісних орієнтацій [5; 6].

Розгляд українського фольклору у світовому культурологічному просторі, висвітлення тематичних орієнтирів західної фольклористики щодо його вивчення, рецепція в скандинавсько-балтійському науковому полі та у фокусі східноазійської фольклористики з

порівняльною перспективою з Північною Європою дали підстави висновувати, що «український фольклор, поступово долаючи периферійне становище у зарубіжному гуманітарному знанні, інституціоналізується як повноцінний об'єкт міждисциплінарного академічного дослідження» [13, 206]. Репрезентація українського фольклору в західній фольклористиці «демонструє динаміку від етнографічного опису до постструктуралістського, гендерно орієнтованого й постколоніального аналізу, що супроводжується методологічною еволюцією від функціоналізму до герменевтики культурної пам'яті. У цьому сенсі український фольклор із джерела етнографічної інформації перетворюється на артикульований культурний код, здатний до саморепрезентації у глобальному інтелектуальному просторі» [13, 206].

У західноєвропейських та центральноєвропейських наукових школах, що розвиваються, зокрема, у Польщі (А. Бжозовська-Крайка, Т. Смолінська, Д. Чубала [23]), Словаччині (З. Профантова), Німеччині (М. Флейшер), Болгарії (К. Михайлова), актуальними є питання щодо мультикультуралізму, пограниччя, перетину фольклору й національної ідентичності [1].

Сучасна фольклористика функціонує як аналітичне поле гуманітарного знання, у межах якого поєднуються когнітивні (спрямовані на вивчення ментальних моделей і стереотипів народної свідомості), аксіологічні (пов'язані з виявленням ціннісних орієнтирів культури), комунікативні (розкривають фольклор як форму соціальної взаємодії), антропологічні (зосереджені на тілесних і ритуальних практиках), естетичні (аналізують художню структуру й символіку) напрями осмислення культури. Це відкриває перспективи щодо комплексного дослідження фольклору як засобу трансляції культурної пам'яті, відтворення соціальних сценаріїв і вираження ідентичності в умовах глобальних трансформацій і цифрової медіалізації повсякденного життя.

Розкриття форм і функцій фольклору в контексті міждисциплінарних векторів фольклористики першої чверті XXI століття та висвітлення механізмів збереження й набуття нової якості традиції у процесі культурної трансмісії становить мету дослідження.

Виклад основного матеріалу. Функціональний, комунікативний, антропологічний та контекстуальний аналіз фольклору був здійснений Організацією

Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО/UNESCO) у 1989 році, яка офіційно визначила фольклор як «сукупність традиційних культурних витворів спільноти, що передаються усно, шляхом наслідування або іншими способами» [13].

Сучасний соціокультурний контекст зумовлює суттєві зміни в гуманітарному знанні. Їх детермінантами є глобалізація, цифровізація та поширення міждисциплінарних підходів. У цих умовах фольклористика набуває нового змісту як галузь, що поєднує аналітичні, культурологічні та комунікативні аспекти дослідження. Актуальним завданням постає зіставлення класичної фольклористичної парадигми з новими напрямками, які формуються у межах цифрової культури. Таке порівняння дає змогу виявити зміни у предметному полі, методології та соціальних функціях фольклору. Розгляд фольклору як живої форми культурного вираження здатен відображати колективний досвід у трансформованих медіаумовах. Його осмислення потребує системного аналізу процесів культурної пам'яті, соціальної комунікації та творчої адаптації в динамічному інформаційному середовищі.

На макрорівні виявляються провідні напрями, а саме: американська школа з фокусом на публічну фольклористику (Б. Кіршенблат-Гімблет, Дж. Кешман), в якій акцент зроблено на поширенні фольклору через громадські інституції та медіа. Європейські фольклористичні школи (А. Дандес, К. Мюллер-Функ [19]) зорієнтовані на національно-культурні традиції та локальні варіанти фольклору. Транснаціональні тенденції пов'язані з інтермедіальністю, віртуалізацією культури та зростанням ролі інтернет-фольклору (Т. Бленк та ін. [17; 20; 24]).

Помітною ознакою розвитку фольклористики у світі є формування локальних наукових шкіл із власними підходами, зокрема, Є. Бартмінський [15], Л. Вахніна [1], Ч. Гернас [16], З. Профантова, Д. Сімонідес [14; 21], Р. Суліма [22] та ін. Кожна з цих шкіл відображає певний регіональний контекст і методологічну специфіку, що дозволяє сформувати уявлення про глобальну багатовекторність сучасної фольклористики.

Водночас дедалі більшого значення набувають нові методології (А. Бжозовська-Крайка, Ж. Денисюк, Р. Ковальський, Л. Макніл, О. Огієвська, Д. Чубала), які виступають напрямками, що відповідають

викликам цифрової культури, глобалізації та змінених медіаумов: інтернет-фольклор, мережеві комунікації тощо.

Протягом останнього десятиліття спостерігається інтенсивна інституціоналізація цифрової фольклористики та зростання академічної зацікавленості щодо вивчення цифрових форм фольклору як у Європі, так і в Північній Америці. Цей процес супроводжується зрушеннями в методологічному полі досліджень та формуванням окремих напрямів віртуальної етнографії, що легітимували вивчення онлайн-мемів, цифрових легенд і вернакулярної творчості інтернет-спільнот як повноправного об'єкта фольклористики.

Наукові дослідження Тревора Бленка засвідчують інтеграцію фольклористики до сучасної інтернет-культури. Зокрема, у книзі за редакцією Тревора Дж. Бленка та Лінн МакНіл «Слендермен іде: Кріпіпаста та сучасні легенди в Інтернеті» досліджується перетин інтернет-культури та фольклору крізь призму феномену Слендермена. Розглядається природа вірувань у сучасні легенди та вплив онлайн-нарративів на насильство в реальному світі. Аналізуючи історичний контекст та теоретичні основи, ця праця пропонує цінні ідеї для фольклористів та широкої аудиторії, яка цікавиться динамікою сучасних легенд [17].

У межах американської школи активно розвиваються феміністичні та квір-підходи (Б. Кіршенблат-Гімблетт, Д. Голдстайн), у яких фольклор розглядається як соціокультурний простір формування ідентичності. Паралельно утверджується напрям публічної фольклористики (public folklore), започаткований у США у 1970-х роках і спрямований на практичне застосування фольклористичних знань у громадському житті. Його представники (Т. Бленк, Дж. Кешман) вивчають механізми взаємодії академічної фольклористики з музеологією, культурною політикою, урбаністичними студіями та практиками збереження нематеріальної спадщини.

Помітною є діяльність польських фольклористичних шкіл, кожна з яких репрезентує окрему методологічну парадигму. Варшавська школа (Ю. Кшижановський, Г. Капелусь) орієнтована на історико-філологічну систематизацію фольклору та його зв'язки з літературою. Вроцлавська школа (Ч. Гернас, Й. Луговська) розвиває історичну семантику культури, поєднуючи соціологічний, історичний і філологічний

аналіз. Опольська школа (Д. Сімонідес, Т. Смолінська) застосовує культурно-антропологічні підходи, зосереджуючись на польових дослідженнях і соціальній діагностиці. Люблінська школа (Є. Бартмінський, Я. Адамовський) стала осередком етнолінгвістики, запропонувавши лінгвокультурологічну модель аналізу фольклору.

Ці парадигми виразно простежуються у праці Л. Вахніної «Від фольклористики до культурної антропології: нові напрями в сучасному польському народознавстві», де аналізуються сучасні тенденції польської фольклористики, її методологічна еволюція та перехід від описових до культурно-антропологічних інтерпретацій. Дослідження опубліковано у збірнику «Сучасна фольклористика європейських країн», що містить розділи, присвячені естонській і фінській школам, у яких текстологічні та типологічні студії трансформуються у напрями семіотики й наративної антропології, а також охоплює аналіз німецької традиції Volkskunde, що еволюціонувала в європейську етнологію [1].

У країнах Південної та Східної Європи спостерігається зростання інтересу до публічної фольклористики (Д. Сімонідес, М. Герліх, В. Кравчик-Василевська), що зумовлено потребою збереження локальної ідентичності в умовах глобалізаційного тиску. У польській традиції цей напрям пов'язаний із діяльністю Польського народознавчого товариства [3], а також практиками архівування, публікації та інтерпретації фольклорних пам'яток. Сьогоднішня польська фольклористика збагатилася дослідженнями мультикультуралізму, антропології тіла, етнографічної фотографії, наративної лінгвістики.

Сучасний культурологічний дискурс в Україні засвідчує перехід фольклористики від дескриптивного етнографізму до аналітичних і постструктуралістських моделей осмислення культури. Дослідження розвиваються в межах міждисциплінарного підходу, що поєднує інструментарій семіотики, культурної антропології, соціальної філософії та медіазнавства. Проблематика міфу, народної художньої творчості й фольклору набуває нового значення в працях українських дослідників А. Бовсунівської, Г. Бондаренко, В. Давидюка, Ж. Денисюк, О. Зайцевої, О. Ковальчук, Н. Копистянської, В. Личковаха, Л. Масненко, С. Павлюка, В. Сінельникової, І. Скочилися. Розвідки зазначених та інших науковців формують парадигму, у якій

фольклор постає як когнітивна, комунікативна й регулятивна система. Він моделює поведінку, структурує колективну пам'ять і забезпечує механізми культурної ідентифікації.

Суттєвий внесок у формування сучасної наукової оптики становлять праці українських дослідників, які розглядають фольклор як багатовимірну систему, здатну до адаптації в урбаністичному, цифровому й посттравматичному середовищі. Зокрема, концептуально важливими є розвідки знаного фольклориста Миколи Дмитренка, в яких фольклор виступає кодифікованою колективною пам'яттю, що функціонує як засіб відтворення етнокультурної ідентичності. У його працях фольклор представлено як динамічну смислову матрицю, де міфологеми й символи формують структуру етнонаративу. Як зазначає М. Дмитренко, «фольклор є не лише відображенням архаїчних уявлень, а й живим середовищем збереження й трансформації культурного досвіду, що зберігається у формі стійких образів, мотивів, жанрів» [7].

Вагомим є внесок Софії Грици, яка розглядає фольклор у взаємозв'язку з музичною вернакулярною традицією. Дослідниця підкреслює його перформативну природу та значення у збереженні афективного культурного спадку. У працях науковиці фольклор постає як інтермедіальна практика, що змінюється разом із суспільством, зберігаючи сакральні та символічні функції. С. Грица слушно наголошує: «Музичний фольклор є не лише артефактом минулого, а й діючою системою емоційного й естетичного кодування досвіду спільноти, яка транслюється через тілесність, голос і ритуал» [4].

Підхід до фольклору як до тексту культури в умовах посттоталітарного та постколоніального суспільства послідовно окреслено у працях Олександра Різника. Він розглядає народну традицію як систему соціальних смислів, що забезпечує спадкоємність культурного досвіду, формує символічну структуру пам'яті та сприяє збереженню колективної ідентичності. У співавторстві з Олександром Гриценком дослідники демонструють, що фольклор не обмежується естетичною чи розважальною функцією, а виконує роль механізму комунікації, відновлення ціннісних орієнтирів і трансляції історичної пам'яті [9]. Саме через цю призму народна культура постає як динамічний простір осмислення

травматичного досвіду минулого та його інтеграції у сучасний соціокультурний контекст.

У поєднанні з концепцією Ольги Овчарук щодо фольклору як багаторівневої знакової системи, що ініціює суб'єкта в простір культурної пам'яті [11], створюється надійне теоретичне підґрунтя для аналізу фольклору в контексті сучасних культурних викликів. Фольклор у цих концепціях постає як гнучкий механізм смислотворення, здатний до адаптації в урбаністичному просторі, в масовій культурі, цифровому середовищі й навіть у художніх практиках авангарду.

У цьому контексті показовими є дослідження Ж. Денисюк, яка звертається до цифрових модифікацій фольклору як нових форм аксіологічного конструювання культури. Її концепція постфольклору дозволяє інтерпретувати інтернет-жарти, візуальні наративи та меми як продовження міфопоетичної традиції, що функціонує у вигляді ритуалізованих моделей поведінки та символічних сценаріїв соціального реагування [5]. «Інтернет-технології, породжуючи сучасні комунікативні практики, дають не лише нові формати створення культури та її артефактів в інтернет-мережі, але й зумовлюють радикальне переосмислення цінно-смислових домінантних суспільств в умовах цифрового середовища», – слушно висновує дослідниця [6, с. 3].

Аналогічні підходи реалізовано у працях В. Личковаха, який репрезентує фольклорну тілесність як ключовий елемент художнього авангарду ХХ століття, осмислюючи її як естетичну, перформативну й онтологічну категорію [8]. Ці інтерпретації перегукуються з концепцією «антропології повсякдення» Р. Суліми, котрий аналізує фольклор як латентну, тілесно втілену структуру повсякденних практик, що репродукує культурні патерни через афективну і невербальну взаємодію [20]. У цьому порівнянні простежується спільне теоретичне підґрунтя, адже обидва автори відкидають редукціоністське тлумачення фольклору як архаїчного тексту, натомість трактуючи його як динамічний механізм символічного моделювання соціального буття. Відтак, фольклор виступає динамічним інструментом культурної комунікації, що функціонує на перетині повсякденного досвіду, вернакулярної творчості й механізмів колективної ідентифікації.

Спираючись на методологію міждисциплінарного гуманітарного аналізу, в якому поєднано фольклористичну семіотику,

соціологію пам'яті й інтерпретативні стратегії візуального мистецтва, визначальним у нашій концепції є «софт-традиціоналізм»/«легкий традиціоналізм», розроблений Мірче Еліаде у Чиказькій школі феноменології сакрального, під яким розуміється форма культурної рефлексії, що зберігає зв'язок із традицією, однак відмовляється від нормативності, ієрархічності та герметичності культурної пам'яті на користь відкритості, афективності й гібридизації [12, 52]. «Традиції не повинні відгороджуватися від світу, але, щоб вижити і конкурувати з новаціями, повинні говорити із світом його мовою» [12, 52]. На відміну від герменевтичної моделі К. Мюллера-Функа, який розглядає фольклорні наративи як текстові репрезентації культурного капіталу в межах літературної публічності [19], ми відкриваємо «сприятливі передумови для розробки новітніх стратегій актуалізації народної традиції у постмодерні» [12, 48]. Такою стратегією став «софт-традиціоналізм», що полягає в акцентуації аксіологічного підходу щодо фольклору, народної художньої культури як до екзистенційного феномену переживання смислів, що можуть бути виражені сучасною семіотичною мовою. Як адекватне співвідношення між мовою традиції та мовою її репрезентації пропонується тріадична структура класифікації моделей софттрадиціоналізму: ізоляція, інтеракція, стилізація [12, 48].

Подальші дослідження доцільно спрямувати на системний аналіз фольклору як інструмента деколоніальної реконфігурації колективної ідентичності в умовах цифрового середовища. Особливого значення набуває осмислення взаємозв'язку між постпам'яттю, тілесним досвідом та вернакулярними формами культурної дії. Сучасна фольклористика демонструє відхід від дескриптивного етнографізму та орієнтацію на міждисциплінарні методи, що інтегрують культурну антропологію, соціологію, психологію та медіазнавство. Локальні наукові школи, зберігаючи власну методологічну специфіку, поступово входять до глобального гуманітарного простору, у якому фольклор розглядається як засіб культурної рефлексії, форма комунікації та чинник соціальної дії.

Висновок. Розкриваючи форми і функції фольклору в контексті міждисциплінарних векторів фольклористики першої чверті ХХІ століття, можна зробити висновок, що фольклор постає відкритою системою культурних смислів і семіотичним ресурсом, здатним до інтермедіальної взаємодії,

креативного переосмислення й генерування нових значеннєвих структур. Попри зміни соціальних парадигм, фольклор зберігає актуальність, демонструє адаптивність у цифрову добу, формуючи нові комунікативні моделі й механізми колективної культурної пам'яті та ідентифікації.

Фольклористика першої чверті ХХІ століття функціонує як комплексна галузь гуманітарного знання, що інтегрує когнітивний, аксіологічний, комунікативний, антропологічний та естетичний підходи щодо вивчення культурних феноменів. У контексті міждисциплінарного осмислення фольклористики першої чверті ХХІ століття відбувається формування нових комунікативних моделей, обумовлених творчим переосмисленням фольклорної традиції у процесі культурної трансмісії.

Література

1. Вахніна Л. К. Від фольклористики до культурної антропології: нові напрями в сучасному польському народознавстві. *Сучасна фольклористика європейських країн: до XV Міжнародного з'їзду славістів*. Київ, 2012. С. 4–14.
2. Вахніна Л. К. Дорота Сімонідес – знакова постать сучасної польської фольклористики. *Слов'янський світ* : зб. наук. пр. Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2010. Вип. 8. С. 220–224. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/handle/123456789/43459> (дата звернення: 05.08.2025).
3. Головатюк В. Д. Польське Народознавче товариство на сучасній фольклористичній мапі Польщі. *Сучасна фольклористика європейських країн. Наукові студії ІМФЕ*. Київ, 2012. С. 18–41.
4. Грица С. Й. Трансмісія фольклорної традиції: етномузикологічні розвідки. Київ; Тернопіль, 2002. 236 с.
5. Денисюк Ж. З. Постфольклор інтернет-комунікації в аксіологічному вимірі : монографія. Київ : НАКККиМ, 2017. 384 с.
6. Денисюк Ж. З. Постфольклор комунікативних інтернет-практик у функціонуванні аксіосфери суспільства : дис. ... доктора культурол.: 26.00.01 – теорія та історія культури. Київ : НАКККиМ, 2018. 454 с.
7. Дмитренко М. К. Українська фольклористика: історія, теорія, практика. Київ, 2001. 576 с.
8. Личковах В. А. Естетика українського та польського авангарду : монографія. Київ, 2019. 136 с.
9. Нариси української популярної культури / Гриценко О., Різник О. та ін. Київ, 1998. 760 с.
10. Непоп-Айдачич Л. Польська когнітивна етнолінгвістика : навч. посіб. Київ : Київський університет, 2007. 336 с.
11. Овчарук О. В. Особистість у просторі культури : навчально-методичний посібник. Київ, 2019. 136 с.
12. Садовенко С. М. Софт-традиціоналізм як стратегія актуалізації народної традиції у постмодерних параметрах хронотопу української народної художньої культури. *Культура і сучасність*. Київ, 2021. № 1. С. 48–55. DOI: 10.32461/2226-0285.1.2021.238541.
13. Садовенко С. М. Український фольклор у світовому культурологічному просторі. *Українська сучасна гуманітаристика: виклики та стратегії розвитку* : колективна монографія / уклад.: В. А. Сіверс, О. Ф. Стаднік.

Київ : НАКККиМ, 2025. С. 181–211. URL: <https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6139/%d0%9c%d0%be%d0%bd%d0%bc%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d1%96%d1%8f%20%d0%ba%d0%b0%d1%84%d0%b5%d0%b4%d1%80%d0%b8%20%d0%b3%d1%83%d0%bc%d0%b0%d0%bd%d1%96%d1%82.%20%d0%b4%d0%b8%d1%81%d1%86%d0%b8%d0%bf%d0%bb%d1%96%d0%bd-2.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (дата звернення: 05.08.2025).

14. Сімонідес Д. Меморат і фабулат у сучасній фольклористиці. *Народна творчість та етнографія*. 2007. № 1. С. 122–125.

15. Bartmiński J. O. Słowniku stereotypów i symboli ludowych / Koncepcja całości i redakcja: Jerzy Bartmiński. Zastępca redaktora: Stanisława Niebrzegowska.- Lublin: Wydawnictwo UMCS, 1996. T. 1: Kosmos. Cz. 1: Niebo, światła niebieskie, ogień, kamienie. 439 s. URL: <https://www.umcs.pl/pl/z-1-niebo-swiatla-niebieskie-ogien-kamienie,26079.htm> (дата звернення: 05.08.2025).

16. Hernas Cz. W kalinowym lesie. Warszawa, 1965. 285 p.

17. Blank T., McNeill L. Slender Man Is Coming: Creepypasta and Contemporary Legends on the Internet. *Journal of Folklore Research*. 2021. Vol. 58, № 1. DOI: <https://doi.org/10.1080/0015587X.2019.1684728>.

18. Kowalski P. Współczesny folklor i folklorystyka. O przedmiocie poznania w dzisiejszych badaniach folklorystycznych. Wrocław, 1990. 114 p.

19. Müller-Funk K. Kultur und Identität: Texte zur Literatur – und Kulturwissenschaft. Wien, 2011. 206 p.

20. Poole S. Folk Culture in the Digital Age: The Emergent Dynamics of Human Interaction. *Folklore*. 2015. № 126(3). P. 362–363. DOI: 10.1080/0015587X.2015.1083707.

21. Simonides D. Górnoślązacy. Grupa regionalna czy etniczna? *Lud*. 1995. № 78 (27). Slavistická Folkloristika. Informačný Bulletin 1–2. Bratislava, 2001. 328 s.

22. Sulima R. Antropologia codzienności. Kraków, 2000. 312 p.

23. Chubala D. Współczesne legendy miejskie. Katowice, 1993. 404 p.

24. Folk Culture in the Digital Age: The Emergent Dynamics of Human Interaction on the Internet. Logan, 2018. 256 p. URL: https://digitalcommons.usu.edu/usupress_pubs/ (дата звернення: 05.08.2025).

References

1. Vakhnina, L. K. (2012). From Folkloristics to Cultural Anthropology: New Directions in Contemporary Polish Ethnology. *Modern European Folkloristics: To the XV International Congress of Slavists*, 4–14. Kyiv [in Ukrainian].

2. Vakhnina, L. K. (2010). Dorota Simonides – a landmark figure in modern Polish folklore studies. *Slavic World*, 8, 220–224. Retrieved from: <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/handle/123456789/43459> [in Ukrainian].

3. Holovatiuk, V. D. (2012). The Polish Ethnological Society on the Modern Folkloristic Map of Poland. *Modern European Folkloristics. Scientific Studies of IMFE*, 18–41 [in Ukrainian].

4. Hrytsa, S. Y. (2002). Transmission of Folklore Tradition: Ethnomusicological Researches. Kyiv – Ternopil [in Ukrainian].

5. Denysiuk, Zh. Z. (2017). Postfolklore of Internet Communication in the Axiological Dimension. Kyiv [in Ukrainian].

6. Denysiuk, Zh. Z. (2018). Postfolklore of communicative Internet practices in the functioning of the

axiosphere of society. Dissertation for the degree of Doctor of Cultural Sciences. Kyiv [in Ukrainian].

7. Dmytrenko, M. K. (2001). *Ukrainian Folkloristics: History, Theory, Practice*. Kyiv [in Ukrainian].

8. Lychkovakh, V. A. (2019). *Aesthetics of the Ukrainian and Polish Avant-garde*. Kyiv [in Ukrainian].

9. Hrytsenko, O., Riznyk, O., et. Al. (1998). *Essays on Ukrainian Popular Culture*. Kyiv [in Ukrainian].

10. Nepop-Aidachych, L. (2007). *Polish Cognitive Ethnolinguistics*. Publishing and Printing Centre 'Kyiv University' [in Ukrainian].

11. Ovcharuk, O. V. (2019). *Personality in the Space of Culture: Educational and Methodological Manual*. Kyiv [in Ukrainian].

12. Sadovenko, S. M. (2021). Soft Traditionalism as a Strategy for Actualizing Folk Tradition in the Postmodern Parameters of the Chronotope of Ukrainian Folk Art Culture. *Culture and Modernity*, 23(1), 48–55. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2021.238541> [in Ukrainian].

13. Sadovenko, S. M. (2025). Ukrainian folklore in the world cultural space. In *Ukrainian modern humanities: challenges and development strategies*. Kyiv, 181–211. Retrieved from: <https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6139/%d0%9c%d0%be%d0%bd%d0%bc%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d1%96%d1%8f%20%d0%ba%d0%b0%d1%84%d0%b5%d0%b4%d1%80%d0%b8%20%d0%b3%d1%83%d0%bc%d0%b0%d0%bd%d1%96%d1%82.%20%d0%b4%d0%b8%d1%81%d1%86%d0%b8%d0%bf%d0%bb%d1%96%d0%bd-2.pdf?sequence=3&isAllowed=y> [in Ukrainian].

14. Simonides, D. (2007). Memorat and fabulat in modern folklore studies. *Folk Art and Ethnography*, 1, 122–125 [in Ukrainian].

15. Bartmiński, J. (1996). *Dictionary of Folk Stereotypes and Symbols*. Vol. 1. Lublin. <https://www.umcs.pl/pl/z-1-niebo-swiatla-niebieskie-ogien-kamienie,26079.htm> [in Polish].

16. Hernas, Cz. (1965). In the Viburnum Forest. Warszawa [in Polish].

17. Blank T., & McNeill, L. (2021). Slender Man Is Coming: Creepypasta and Contemporary Legends on the Internet. *Journal of Folklore Research*, 58(1). DOI: <https://doi.org/10.1080/0015587X.2019.1684728> [in English].

18. Kowalski, P. (1990). *Contemporary Folklore and Folkloristics. On the Object of Cognition in Modern Folklore Studies*. Wrocław [in Polish].

19. Müller-Funk, K. (2011). *Culture and Identity: Texts on Literary and Cultural Studies*. Wien [in German].

20. Poole, S. (2015). Folk Culture in the Digital Age: The Emergent Dynamics of Human Interaction. *Folklore*, 126(3), 362–363. DOI: 10.1080/0015587X.2015.1083707. file:///C:/Users/123/Downloads/Folk_Culture_in_the_Digital_Age_The_Emer.pdf [in English].

21. Simonides, D. (1995). Upper Silesians: A Regional or Ethnic Group? *Lud*, 78, 123–136 [in Polish].

22. Sulima, R. (2000). *Anthropology of Everyday Life*. Kraków [in Polish].

23. Chubala, D. (1993). *Contemporary Urban Legends*. Katowice [in Polish].

24. Folk Culture in the Digital Age: The Emergent Dynamics of Human Interaction on the Internet. (2018). Logan. Retrieved from: https://digitalcommons.usu.edu/usupress_pubs/ [in English].

Стаття надійшла до редакції 07.08.2025
Отримано після доопрацювання 08.09.2025
Прийнято до друку 15.09.2025
Опубліковано 30.09.2025